

اصول حقوقی محیط زیست در قراردادهای مهندسی، تأمین تجهیزات و ساخت شرکت‌های پیمانکاری در حقوق ایران و بین الملل

افسانه قربانی دریائی^۱، آیدا مخترع^۲، محمد جواد سامی^۳

^۱ دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، مؤسسه آموزش عالی آپادانا، شیراز، ایران.

^۲ استادیار و عضو هیئت علمی مؤسسه آموزش عالی آپادانا، شیراز، ایران (نویسنده مسئول).

^۳ استادیار و هیات علمی گروه حقوق خصوصی دانشگاه آپادانا، شیراز، ایران.

چکیده

وخامت و عواقب زیان بار بهره برداری بی رویه از طبیعت و محیط زیست و پیدایش انواع آلاینده ها، حیات انسان و سایر موجودات کره زمین را به مخاطره انداخته است و توسعه بدون برنامه ریزی همه جانبه که باعث تخریب و آلودگی محیط زیست بوده، علاقمندان به محیط زیست را به مبانی نظری تعیین کننده تعامل انسان با طبیعت از جمله اخلاق سوق داده است. توجه و رعایت اصول اخلاق زیست محیطی که نظر به آرمان های اخلاق الهی داشته باشد و در عین حال توسعه و رونق اقتصادی را نیز در برگیرد، جدی تر از هر زمان دیگر است به طوری که تبیین نظریه اخلاق زیست محیطی مناسب، از ضروریات حفاظت و بهره برداری از محیط زیست محسوب می گردد. محیط زیست عبارت است از هر چیزی که در اطراف ما وجود دارد که روی ما اثر می گذارد و نیز ما می توانیم روی آنها اثر بگذاریم. از منظر اسلام می توان به اصولی اشاره کرد که مهم ترین آنها از این قرارند: عدالت در محیط زیست، آبادانی محیط زیست، مراقبت از محیط زیست و جلوگیری از تخریب و آلودگی محیط زیست، بررسی اثرات مخرب طرح های توسعه، مصرف بهینه، بهداشت محیط، ایجاد سیستم بازیافت و... با توجه به جایگاهی که صنعت نفت در جهان امروز پیدا کرده است نباید از حیطة نظارت دور شده و از صدمات آن به انسان و محیط زیست غافل بود بلکه باید به دنبال راه حل هایی برای کاهش این آسیب ها باشیم. قراردادهای طراحی، تهیه تجهیزات و ساخت (EPC) یکی از قراردادهای شایع در زمینه ساخت و ساز می باشد. این نوع از قراردادهای از سه بخش مرتبط با هم تشکیل شده است که یک طرف قرارداد در مقابل دریافت مبلغ توافق شده متعهد به انجام آن می گردد. این سه بخش عبارتند: از طراحی تفصیلی، تهیه تجهیزات و ساخت و تکمیل موضوع قرارداد. از آنجا که موضوعات متعدد طی یک قرارداد بر عهده متعهد قرار می گیرد، هدف این تحقیق مشخص نمودن جایگاه حقوقی این نوع از قرارداد ها در بین عقود می باشد. چرا که در صورت مشخص نبودن این

موضوع در مواقع اختلاف طرفین به دو نوع اظهار نظر می توان نمود: اول اینکه این قرارداد را در زمره عقود معین یا حتی مجموعه ای از عقود معین قرار داد و طبق مقررات قانون مدنی با آن برخورد نمود. دوم این قرارداد را یکی از انواع قراردادهای نامعین و در محدوده ماده ۱۰ قانون مدنی دانست و طبق شرایط و مقررات عقود نامعین با آن برخورد نمود. پس از بررسی و با تحلیل مباحث مشخص گردید که این قرارداد برخی از شرایط لازم و خاص عقود معین مندرج در قانون مدنی را دارا نیست و قابل انطباق بر آنها نمی باشد و قصد و نیت طرفین نیز آن نیست که مجموعه ای از عقود معین را در قالب یک قرارداد گرد آورند، لذا این نتیجه ترجیح دارد که این قرارداد را یکی از عقود نامعین در محدوده ماده ۱۰ قانون مدنی به شمار آورد.

واژه‌های کلیدی: قراردادهای EPC، اجاره، بیع، جعاله، تعلیق، فسخ، اصول زیست محیط

مقدمه

قرارداد طراحی، تهیه تجهیزات و ساخت^۱ به دسته‌ای از قراردادهای اطلاق می‌شود که طی آن یک طرف قرارداد متعهد به طراحی تفصیلی، تامین قطعات و تجهیزات و نهایتاً ساخت و تحویل مورد قرارداد طی یک دوره زمانی مشخص به متعهدله می‌گردد و متعهدله نیز در مقابل، تعهد به پرداخت مبلغ قرارداد را بر عهده می‌گیرد. ممکن است در هنگام انعقاد قرارداد قیمت کالا پرداخت شود و ممکن است پس از مدتی و یا حتی پس از اتمام ساخت و تحویل به طرف قرارداد پرداخت شود. همچنین ممکن است پرداخت به صورت اقساطی باشد. قراردادهای EPC را قراردادهای کلید در دست نیز می‌نامند، زیرا پس از انجام عملیات راجع به نصب و تکمیل ساخت و آزمایش‌ها و بازرسی‌های فنی، کارفرما تنها با فشار دادن یک کلید از پروژه‌ی مورد نظر بهره برداری می‌کند. قراردادهای طراحی، تهیه تجهیزات و ساخت از قابلیت‌های قراردادهای کلید در دست می‌باشد. در این قراردادها مسئولیت‌های متعهد از ابتدا تا پایان کار تداوم دارد. عنوان این نوع از قراردادها از ترجمه تحت اللفظی آن گرفته شده است که به اختصار قراردادهای طراحی و ساخت نیز نامیده می‌شوند.

این قراردادها همانگونه که از عنوان آنها مشخص است از سه بخش تشکیل شده اند: الف (مهندسی یا طراحی)^۲ منظور از این بخش این است که پس از انجام طراحی اصولی و تهیه طرح مقدماتی و انجام مهندسی اصولی و پایه توسط کارفرما، متعهد باید با بررسی و تحقیق و نقشه برداری، طراحی‌های دقیق و آزمایش‌های لازم، نقشه‌های تفصیلی و اجرایی طرح را تهیه نماید. ب- تهیه تجهیزات و مصالح^۳ متعهد در این بخش بر اساس اسناد تهیه شده در مرحله قبل وظیفه تهیه و تدارک مواد، مصالح و تجهیزات را بر عهده دارد. ج ساخت و اجرا^۴ در این مرحله عملیات ساختمانی و نصب تجهیزات تهیه شده در مراحل قبل انجام می‌گیرد و پس از پایان ساخت، مورد قرارداد تحویل متعهد له می‌گردد. این نوع از قراردادها نه تنها درباره ی ساخت کالا و لوازم صادق است، بلکه درباره ی امور فکری و معنوی ساخت طرح، نقشه، نرم افزارهای رایانه‌ای، تألیف کتاب و غیره نیز مفهوم پیدا می‌کند.

شناخت ماهیت حقوقی قراردادهای طراحی، تهیه تجهیزات و ساخت و تعیین نوع این قرارداد نقش مهمی در تعیین جایگاه این قرارداد و جریان احکام و آثار مترتب بر آن دارد. صرف نظر از عنوان این نوع از قراردادها آیا می‌توان گفت که این قرارداد ذیل یکی از عناوین عقود معین قابل تقسیم بندی است؟ یا این که به لحاظ ماهیتی، این قرارداد مفهوم کاملاً تازه ای است که قابل اندراج تحت هیچ یک از عناوین عقود معین نیست؟ پی بردن به ماهیت این دسته از قراردادها از این لحاظ واجد اهمیت است که در آنها، گاه موضوعاتی وجود دارد که طرفین به آنها نمی‌پردازند و این موضوع ناشی از دو عامل است:

۱ - گاه طرفین نمی‌دانند که موضوع خاصی باید مد نظر قرار گیرد تا از اختلافات بعدی جلوگیری شود. بنابراین در زمان ایجاد اختلاف، به دلیل سکوت قرارداد، این مرجع حل اختلاف است که باید با توجه به قرارداد قصد طرفین را احراز و اختلاف را حل کند.

^۱- EPC

^۲- Engineering

^۳- procurement

^۴- construction

۲ - گاه موضوعی در قرارداد، به دلیل عدم توافق طرفین مسکوت می ماند. در این فرض هم ایجاد اختلاف اغلب اجتناب ناپذیر است و این مرجع حل اختلاف است که با توجه به جمیع اوضاع و احوال قضیه، از جمله ماهیت قرارداد باید رفع اختلاف نماید. در هر دو صورت شناسایی قراردادهای طراحی و ساخت از لحاظ تقسیم بندی عقود از اهمیت غیر قابل انکاری برخوردار است. چنانچه بیان شد امروزه قراردادهایی جهت تهیه کالا یا شیء یا ساخت پروژه ی مورد نظر با اوصاف و ویژگی های معین منعقد می گردد که هر چند شباهتهایی با برخی عقود معین نیز دارد، لکن تفاوت های اساسی نیز وجود دارد. با توجه به رواج این نوع از قراردادها در عرف و بین مردم جهت تأمین برخی کالاها و همچنین به شکل پیچیده تر و در حجم وسیع در پروژه های بزرگ دولتی تبیین ماهیت این قرارداد ضرورت دارد. در این پژوهش تلاش بر این است که از نظر حقوقی با تحلیل این موضوع که دخالت شرکت های پیمانکاری پس از انعقاد قرارداد EPC و اجرای آن چه آثاری را بر زیست بوم ساختگاه می گذارند و کارکرد الزامات زیست محیطی حقوق محیط زیست بین الملل بر این قرارداد چگونه است؛ در راستای حفظ و حمایت از محیط زیست و توسعه پایدار جهت پیشگیری از آسیب محیط زیست قدمی برداشته شود تا با محدود کردن فعالیت های مخرب و نیز نظام مند نمودن اقدامات شرکت های پیمانکاری این جریان را در جهت حفاظت از محیط زیست ساماندهی نمود. (خورسندیان و طاهری، ۱۴۰۰)

امروزه بشر در کنار مشکلات متعددی که دارد، به واسطه پیشرفت علم و فناوری ؛ و به دنبال آن در به هم زدن تعادل زیست محیطی، موجبات انهدام تدریجی و مستمر محیط زیست را فراهم نموده است. بررسی الزامات زیست محیطی در سرمایه گذاری بین المللی و نیز تلاش برای تدوین این الزامات و معیارهای حقوقی با توجه به اهمیتی که سرمایه گذاری و نیز محیط زیست بر زندگی و سلامت بشر دارد و ارتباط این دو حوزه؛ همچنین تأثیرگذاری بریکدیگر و بروز تعارضات و در نهایت رویه محاکم دادگاه های داخلی و بین المللی از مسائل اساسی است. از این روی بایستی برای رشد جوامع و دستیابی به توسعه پایدار و از طرفی خسارت ها و زیان های زیست محیطی؛ اینگونه فعالیت ها به حداقل رسانده شود چرا که تبدیل به تهدید زیانبار برای محیط زیست می گردد. (مخترع، ۱۳۹۹)

این پژوهش به دنبال ارائه راهکارها و استراتژی هایی برای تعادل بهینه میان اهداف حقوقی محیط زیست و نیازهای عملی شرکت های پیمانکاری در قالب قراردادهای EPC است که می تواند سبب تدوین راهنماها و استانداردهای حقوقی قابل استفاده در این حوزه ها باشد. با توجه به اجرای طرح های زیرساختی امور زیر بنایی کشور ایران که در چارچوب قرارداد EPC اجرا می شود، نیاز است یکی از الزامات توسعه پایدار در رابطه با اجرای طرح اقتصادی یک محل توأم با حفظ و پاسداشت از محیط زیست باشد. براین اساس باید اصول کلی حقوقی محیط زیست بین الملل را نیز که جزء الزامات و منابع حقوقی شرکت های پیمانکاری می باشد ضمن انعقاد و اجرای این قرارداد EPC مد نظر قرار داد. همچنین با توجه به نقش محیط زیست سالم نسبت به دیگر مؤلفه های رفاه اجتماعی و عمومی؛ توجه به نیاز نسل حاضر و نسل های آینده به صورت همزمان چنان حائز اهمیت است که باید بیان کرد هرگونه فعالیت نسل فعلی قاعدتاً نسل آینده را تحت شعاع قرار می دهد. از این روی با در نظر گرفتن توسعه پایدار نیازمندی به الزامات حقوقی و همچنین اصول حقوقی با ضمانت اجرای قوی که اعتبار جهانی داشته باشد کاملاً نمایان می باشد. پرسشی که در اینجا مطرح می شود این است که اصول حقوقی محیط زیست در قراردادهای EPC چگونه است و چه چالش هایی در اجرای آنها وجود دارد؟

مفهوم قرارداد مهندسی، تهیه تجهیزات و ساخت

پیش‌تر در تعریف قرارداد طراحی و ساخت گفتیم که قراردادی است که به موجب آن یک طرف متعهد می‌شود امور مربوط به طراحی و مهندسی، تهیه مصالح، انبارداری، تامین نیروی انسانی و ماشین‌آلات، انتقال فناوری و آموزش و عملیات ساخت و ساز را بر عهده بگیرد و به نحو متقابل متعهدله نیز مسئولیت تأمین محل مورد نیاز جهت اجرای پروژه و ارائه‌ی اطلاعات و ضوابط جاری در محل اجرا از قبیل ضوابط زیست محیطی یا ضوابط مربوط به کاربری زمین و بررسی مدارک تسلیمی در موعد مقرر و پرداخت مبلغ قرارداد را بر عهده می‌گیرد. صرف این توافق طرفین، قرارداد و عقد محسوب شده و با توجه به اصول کلی باید دارای شرایط اساسی صحت معامله باشد تا قرارداد از اعتبار لازم برخوردار گردد.

این قرارداد خود مشتمل بر چندین توافق است: توافق در مورد طراحی تفصیلی، توافق در مورد خرید و تهیه مصالح و تجهیزات، توافق در مورد ساخت مورد قرارداد.

همانگونه که ملاحظه می‌شود، هیچ‌کدام از این توافقات و همچنین مجموعه آنها مخالفتی با قوانین ندارند، و قصد مشترک طرفین متوجه وجود مستقل قرارداد است، و توافقات جزء فقط از باب ملازمه با کل واقع می‌شوند، لذا باید قرارداد اصلی را ممتاز و مستقل از اجزای تشکیل دهنده آن دانست و آن را تابع قواعد عمومی ساخت.

تاریخچه‌ی قراردادهای مهندسی، تهیه تجهیزات و ساخت

قراردادهای طراحی، تهیه تجهیزات و ساخت به شکل خیلی ساده‌تر در دوره‌های گذشته نیز متداول بوده است. به این نحو که سازنده‌ی اصلی که معماری با تجربه بوده است مسئولیت کامل طراحی و ساخت را بر عهده داشت؛ ساختمان‌های باشکوه و بزرگ مثل کلیساها و کاخ‌ها و مسجدها در قدیم به این روش ساخته می‌شدند. این روش اجرای پروژه‌ها تا اوایل قرن بیستم ادامه داشت و در سالهای بعد از جنگ دوم جهانی به موازات افزایش پیچیدگی و ارتقای دانش و پیشرفت روش‌های محاسبه، طراحی و اجرا و به کار گرفته شدن تأسیسات مختلف در ساختمان‌ها، مهندسی به تدریج از معماری که رویکردی زیباشناسانه و فلسفی داشت، جدا شد و معماری، مهندسی و ساخت به صورت تخصص‌های جداگانه تکامل پیدا کردند و قوانین و مقررات در کشورها از جمله کشور ما، جدا شدن طراحی و ساخت را الزامی کردند. طراح و سازنده هر یک، مسئولیت‌های جداگانه‌ای یافتند و به این ترتیب، روش متعارف اجرای پروژه‌ها به وجود آمد. یعنی مهندس مشاور، طراحی تفصیلی طرح یا پروژه را انجام داده و بر اساس آن اسناد طرح تهیه می‌گردد و به منظور اجرای یک پروژه‌ی ساخت و ساز کل کار به چند بخش مستقل تقسیم می‌گردد و هر بخش طی قراردادی به یک پیمانکار واگذار می‌گردد.

در سالهای میانی دهه ۱۹۸۰ و سالهای دهه ۱۹۹۰ روش دو عاملی جدیدی به نام طرح و ساخت توأم متداول گردید، و وظایف طراحی نیز بر عهده خودسازنده قرار گرفت.

ارکان قرارداد مهندسی، تهیه تجهیزات و ساخت

در مبحث ارکان قرارداد طراحی، تهیه تجهیزات و ساخت به بررسی ارکان اساسی تشکیل دهنده این قرارداد می‌پردازیم. قراردادهای طراحی، تهیه تجهیزات و ساخت نیز بایستی بر اساس ماده ۱۹۰ قانون مدنی حاوی شرایط اساسی صحت معاملات باشد. در غیر این صورت ممکن است قرارداد بر اثر فقدان یکی از شرایط مزبور باطل و یا غیرنافذ تلقی گردد. اینک به بررسی هر یک از شرایط مذکور در ماده ۱۹۰ می‌پردازیم.

قصد و رضای طرفین

برای آنکه هر عقدی به نحو صحیح منعقد گردیده و ایجاد یک اثر حقوقی بین دو یا چند نفر نماید و از آثار قانونی خود برخوردار باشد باید مبتنی بر اراده ایجاد کنندگان آن باشد و در صورت فقدان اراده هر یک از متعاقدين، عقد باطل می‌باشد. در قرارداد طراحی و ساخت نیز توافق دو اراده به نحوی که هر یک چیزی را بخواهد که آن دیگری نیز خواهان آن است، ضروری است. در ماده ۱۹۰ قانون مدنی نیز قصد و رضای متعاقدين به عنوان اولین شرط اساسی صحت هر عقدی بیان گردیده است.^۱ انعقاد هر قراردادی پیش از تصور موضوع آن ممکن نیست. فرض کنیم کسی می‌خواهد مالی را خریداری کند. نخست قرارداد را با همه ارکان، عناصر و نتایج آن در ذهن مجسم و در این هنگام منافع و مضار آن مال را با یکدیگر می‌سنجد و پس از برتری منافع آن بر مضارش اشتیاق به ملکیت آن مال پیدا می‌کند. اشتیاقی که در نتیجه تصدیق مفید بودن عقد در ذهن پیدا می‌شود و نفس را به سوی انشای مفاد آن می‌کشانند "رضا" نامیده می‌شود.^۲

ماده ۱۹۱ قانون مدنی از قصد انشاء طرفین به عنوان عنصر اساسی و سازنده عقد نام برده و تصریح کرده است که «عقد محقق می‌شود به قصد انشاء به شرط مقرون بودن به چیزی که دلالت بر قصد کند.» ماهیت قصد غیر از رضا می‌باشد. گاهی این دو با هم اشتباه می‌شوند. همچنان که آثار این دو و فقدان آنها با هم متفاوت می‌باشد. فقدان قصد سبب بطلان قرارداد است، در صورتی که فقدان رضا سبب عدم نفوذ قرارداد خواهد بود.

آنچه کاشف از قصد و اراده طرفین قرارداد است، اعلام اراده یا به عبارتی ایجاب و قبول نام دارد. به بیان دیگر می‌توان گفت ایجاب عبارت است از اولین انشائی که یکی از دو طرف مقدم بر دیگری انجام می‌دهد و قبول انشاء بعدی است که به موجب آن طرف دیگر، انشاء طرف اول را قبول می‌نماید. لذا ارکان توافق در قرارداد طراحی و ساخت عبارت است از ایجاب به طراحی، تهیه مصالح و ساخت و قبول آن.

ماده ۱۹۴ قانون مدنی مقرر می‌دارد: «الفاظ و اشارات و اعمال دیگر که متعاملین بوسیله آن انشاء معامله می‌نمایند باید موافق باشد به نحوی که احد طرفین همان عقدی را قبول کند که طرف دیگر قصد انشاء آن را داشته است والا معامله باطل خواهد بود».

باید توجه کرد که کمتر اتفاق می‌افتد که طرفین عقد در حین ایجاب و قبول همه آثار و عواقب قرارداد را پیش بینی کرده و با عنایت به همه آن آثار، مبادرت به انعقاد عقد کرده باشند. بسیاری از این آثار را عرف و عادت و یا قانون بیان می‌کند. بنابراین لازم نیست که در تراضی، همه جوانب کار در نظر متعاقدين عیان باشد. کافی است که عناصر اختصاصی و عمومی عقد در تراضی آنان، موجود باشد.^۳

گفته شد برای انعقاد قرارداد باید دو اراده در باب ایجاد یک ماهیت حقوقی با هم توافق نمایند. یکی از طرفین که پیشنهاد او مقدم است و دیگری را بر انجام معامله می‌خواند این دعوت هنگامی که با رضایت و موافقت دیگری مواجه شد قرارداد را بوجود می‌آورد. دعوت نخستین را ایجاب و موافقت دومی را قبول گویند. بنابراین قبول به معنی رضای بدون قید و شرط به مفاد ایجاب است. به عبارت دیگر، قبول بایستی مطلق و بدون قید و شرط باشد. در صورتی که طرف خطاب، ایجاب را چنانکه هست

^۱ - کاتوزیان، ناصر، قواعد عمومی قراردادها، ج ۱، چ هفتم، انتشارات شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۵، ص ۲۱۸

^۲ - شهیدی، مهدی، تشکیل قراردادها و تعهدات، ج ۱، چاپ دوم، انتشارات مجد، ۱۳۸۰، ص ۱۳۰

^۳ - جعفری لنگرودی، محمدجعفر، دائرة المعارف حقوق مدنی و تجارت، ج ۱، انتشارات بنیاد راستاد، چاپ اول، ص ۷۹۲.

نپذیرد و قیود و شروطی بر آن بیفزاید، تراضی محقق نمی‌شود و در واقع ایجاب و پیشنهاد جدیدی را عنوان نموده که باید مبنای گفتگو قرارگیرد تا به توافق انجامد.^۱

اهلیت طرفین

علاوه بر اراده طرفین، اهلیت طرفین قرارداد و مبری بودن اراده‌ها از عیوب نیز از شرایط صحت قرارداد است. اهلیت در لغت به معنای شایستگی و سزاوری و لیاقت آمده است.^۲ در اصطلاح حقوقی عبارت است از شایستگی انسان برای دارا بودن یا اجرای حق و تکلیف.^۳ دومین شرط اساسی که برای صحت معامله و از جمله قرارداد طراحی و ساخت در ماده ۱۹۰ ق. م. مذکور افتاده، اهلیت طرفین است. همچنانکه در ماده ۲۱۰ همان قانون نیز مورد اشاره قرار گرفته است. اهلیت صلاحیتی است که شخص برای دارا شدن و اجرای حق دارد، این صلاحیت دارای دو چهره ممتاز است:

(۱) اهلیت تمتع یا تملک:

صلاحیتی است که شخص به موجب آن می‌تواند از حقوق خصوصی بهره‌مند باشد و صاحب حق و تکلیف شود.

(۲) اهلیت تصرف:

یا صلاحیت اجرای حق که به حکم قانون به اشخاص داده شده است.^۴ به عبارت دیگر اهلیت تصرف قابلیت شخصی است برای آنکه بتواند حق خود را استیفاء و اعمال نماید و بتواند در اموال و حقوق مالی خود تصرف نماید. مثلاً یکی از معاملات و عقود را منعقد نماید. بنابراین می‌توان گفت:

اهلیت تصرف صفت کسی است که دارای جنون، سفه، صغر، ورشکستگی و سایر موانع محرومیت از حقوق نباشد. مطابق ماده ۹۵۸ ق. م. «هر انسان متمتع از حقوق مدنی خواهد بود، لیکن هیچ کس نمی‌تواند حقوق خود را اجرا کند مگر اینکه برای این امر اهلیت قانونی داشته باشد» و طبق ماده ۲۱۱ ق. م. اهلیت در صورتی محقق می‌شود که شخص بالغ، عاقل و رشید باشد.

وفق ماده ۹۵۶ ق. م. «اهلیت برای دارا بودن حقوق بازنده متولد شدن انسان شروع و با مرگ او تمام می‌شود.» پس هر انسانی که زنده متولد شود، متمتع از حقوق مدنی خواهد بود و تا زمانی که زنده است از این حقوق بهره‌مند می‌شود.^۵

یکی از موارد مهم اعمال حق، معامله کردن است، یعنی شخص بتواند مال خود را به دیگری واگذار نماید و یا تعهد بر امری کند و یا قبول انتقال و تعهد نماید. بدین منظور قانونگذار در ماده ۲۱۰ ق. م. گفته است: «متعاملین، باید برای معامله اهلیت داشته باشند.» همچنین در ماده ۹۵۸ ق. م. آمده که «هر انسانی متمتع از حقوق مدنی خواهد بود، لیکن هیچکس نمی‌تواند حقوق خود را اجرا کند، مگر اینکه برای این امر اهلیت قانونی داشته باشد.» پس برای تحقق اهلیت تمتع فقط کافی است انسان زنده باشد. اهلیت تصرف همیشه با تمتع از حق همراه است، زیرا شخص باید حقی را دارا باشد تا سخن از اعمال آن به میان آید، ولی هر صاحب حقی نمی‌تواند آن را اجرا کند، چنانکه صغیر و سفیه و مجنون قادر نیستند که بدون دخالت ولی یا

۱ - کاتوزیان، ناصر، قواعد عمومی قراردادها، پیشین، ص ۳۲۴

۲ - معین، محمد، فرهنگ فارسی، ص ۴۰۹

۳ - شهیدی، مهدی، تشکیل قراردادها و تعهدات، پیشین، ص ۲۳۱

۴ - کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی، اعمال حقوقی، شرکت سهامی انتشار با همکاری شرکت بهمن برنا، چاپ دوم، سال ۱۳۷۱، ص ۱۰۶

۵ - صفایی، سیدحسین، دوره مقدماتی حقوق مدنی، تعهدات و قراردادها، ج ۲، موسسه عالی حسابداری، سال ۵۱، ص ۱۱۵

قیم در حقوق مالی خود تصرف کنند. و لذا طبق ماده ۲۱۱ قانون مدنی، برای اینکه متعاملین اهل محسوب شوند باید بالغ و عاقل و رشید باشند. ۱ برای انعقاد قرارداد طراحی و ساخت نیز بدلیل الزام قانونی مقرر در بند دوم ماده ۱۹۰ ق.م. و رعایت آن، طرفین قرارداد باید اهلیت داشته باشند تا عقد صحیحا واقع گردد.^۱

متعهد قرارداد طراحی، تهیه تجهیزات، ساخت و اجرا لازم است علاوه بر اهلیت مورد نیاز در تمامی عقود، به طور خاص، واجد صلاحیت و اهلیت در برخی امور نیز باشد. بنابراین، علاوه بر احراز اهلیت عام، با اخذ وحدت ملاک از مقررات مربوط به پیمانکاری، لازم است پیش از انعقاد قرارداد طراحی، تهیه تجهیزات، ساخت و اجرا، صلاحیت متعهد مطابق «آیین‌نامه‌ی تشخیص صلاحیت پیمانکاران و نحوه‌ی ارجاع کار به آنها»^۲، از لحاظ امکانات و برای این که احراز صلاحیت پیمانکار عملاً مبتنی بر ضابطه و ملاک قانونی باشد و هر یک از دستگاههای اجرایی بنا به سلیقه و دل خواه خود، نتواند صلاحیت پیمانکار را تعیین نماید، وفق ماده ی ۲۲ قانون برنامه و بودجه (مصوب ۱۳۵۱/۱/۱۵) مقرر گردیده است که تشخیص صلاحیت و طبقه‌بندی مهندسين مشاور و پیمانکاران، توسط سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، بر اساس آیین‌نامه‌ی مصوب هیأت وزیران صورت گیرد. از این روی هیأت وزیران در جلسه ی مورخ ۱۳۶۷/۶/۶، به استناد ماده ی فوق و با صلاحیت علمی، فنی و قانونی، مورد بررسی قرار گیرد. برخی از این اقدامات در مورد هر دو طیف اشخاص حقیقی و حقوقی یکسان است و بعضی دیگر تنها باید درباره ی یکی از این دو نوع به عمل آید. بررسی‌های مشترک درباره ی اشخاص حقیقی و حقوقی عبارت اند از:

(۱) بررسی امکانات مقصود، روشن شدن این وضعیت است که آیا طرفی که قصد دارد انجام موضوع قرارداد را بر عهده بگیرد، توانایی آن را از جهت تجهیزات، مواد اولیه و وضعیت مالی دارد یا خیر؟ چنان چه متعهد، یک شرکت معتبر خصوصی باشد، بررسی وضعیت مالی آن پیش از انعقاد قرارداد ضروری است.

(۲) بررسی صلاحیت منظور، این است که مشخص گردد آیا متعهد صلاحیت علمی، فنی و قانونی انجام عملیات ساخت و ساز را دارد یا خیر؟ در مورد اشخاص حقوقی این اطلاعات را می توان از طریق بررسی وضعیت متخصصین مرتبط با شخص حقوقی (یا به اصطلاح، کادرهای فنی) کسب نمود. اسامی، تخصص‌ها و سابقه‌ی کار این متخصصین، در شرکت‌هایی که از طرف سازمان برنامه و بودجه، درجه‌بندی شده‌اند، در آن سازمان موجود می‌باشد. در خصوص اشخاص حقیقی نیز می‌توان چند نمونه از پروژه‌های اجرا شده توسط ایشان را ملاحظه کرد؛ یا با طرفهای پیشین آنها مذاکره داشت. صلاحیت قانونی^۳، همان مجوزها یا پروانه‌هایی است که افراد یا شرکت‌ها برای انجام کارهای خاص، از دولت می‌گیرند.^۴

در خصوص اشخاص حقیقی نیز به طور خاص، بررسی اصیل بودن فرد متعهد، بررسی دقت شناسنامه و اوراق هویت فرد متعهد و بررسی بیگانه و ممنوع معامله نبودن فرد متعهد لازم است. و بررسی‌های مختص اشخاص حقوقی از قرار بررسی هویت سهامداران، اعضای توجه به نظام غنی و اجرایی برنامه‌های عمرانی کشور، موضوع تصویب‌نامه‌ی شماره ی ۱۶/۷۲۵۰/ت مورخ ۱۳۶۷/۳/۱۷، «آیین‌نامه‌ی تشخیص صلاحیت پیمانکاران و نحوه‌ی ارجاع کار به آنها» را تصویب و مقرر داشته است که دستگاههای اجرایی برای ارجاع کارهای مربوط به طرحهای عمرانی کشور، مقررات و ضوابط و فهرست‌های موضوع آیین‌نامه‌ی مرقوم را به مورد اجرا گذارند.^۴

۱ - امامی، سیدحسن، حقوق مدنی، ج ۱، انتشارات کتاب فروشی اسلامیة، چ نوزدهم، ص ۲۱۱

۲ - منظور از صلاحیت قانونی، مجوزها یا پروانه‌هایی است که در مراحل مختلف ساخت و ساز لازم است از دولت اخذ گردد.

۳ - اسماعیلی هریسی، ابراهیم، شرح حقوقی پیمان؛ انتشارات سازمان مدیریت، چ اول، ۱۳۸۰، ص ۷۵.

۴ - کشاورز، بهمن، آیین تنظیم قراردادهای ششم، نشر کشاورز، تهران، ۱۳۸۲، صص ۲۳ تا ۲۹

هیأت مدیره و مدیرعامل از جهت ممنوع معامله نبودن، بررسی آخرین تغییرات شرکت، و بررسی اساسنامه‌ی شرکت و اصلاحات آن می‌باشد.

قرارداد مهندسی، تهیه تجهیزات و ساخت قراردادی لازم

عقد لازم، عقدی است که هیچ یک از طرفین معامله حق فسخ آن را مگر در صورت اقاله و وجود اختیارات، نداشته باشد (ماده ی ۱۸۵ قانون مدنی)؛ در مقابل، عقد جایز قرار دارد که هر یک از طرفین، می‌تواند هر گاه بخواهد، آن را فسخ نماید (ماده ی ۱۸۶ قانون مدنی). در خصوص عقود معینی که در قانون مدنی آمده است، چنان چه قانونگذار به لزوم و جواز آنها اشاره نکرده باشد، سوابق تاریخی قانونگذاری و قرائن قانونی، مشکل را حل می‌کند.^۱ اما آیا عقد نامعینی که در خارج میان طرفین واقع می‌شود (مانند قرارداد طراحی، تهیه تجهیزات، ساخت و اجرا)، لازم است یا جایز؟

ماده ی ۲۱۹ قانون مدنی ایران با اقتباس از ماده ی ۱۱۳۴ قانون مدنی فرانسه بیان می‌دارد: «عقودی که بر طبق قانون واقع شده باشد، بین طرفین و قائم مقام آنها لازمالاتباع است؛ مگر این که به رضای طرفین، اقاله یا به علت قانونی فسخ شود»^۲.

قرارداد مهندسی، تهیه تجهیزات و ساخت قراردادی معوض

ملاحظات اخلاقی، عبادی و انسان دوستانه موجب می‌شود گاه اهداف اقتصادی سودجویانه کنار رود و اشخاص، مال خود را به رایگان به دیگری تملیک کنند یا دین او را به عهده گیرند. این اعمال حقوقی در قالب عقود مجانی هم چون هبه، عاریه و... صورت می‌پذیرد. این در حالی است که بیشتر قراردادهای با ملاحظات اقتصادی با بده و بستان متقابل در قالب عقود معوض انجام می‌شود. عقود معوضی که بر حسب طبیعت خود دارای دو مورد هستند و هر یک از طرفین در برابر مالی که می‌دهد یا تعهدی که بر عهده می‌گیرد، مال یا تعهد طرف دیگر را برای خود تحصیل می‌کند، معوض می‌نامند.^۳ در عقد معوض همواره دو تعهد متقابل وجود دارد و هر یک از طرفین، هم متعهد است و هم متعهده.^۴ به عبارت دیگر، عقد معوض، عقدی است که در ازای انجام عمل یا انتقال مال از سوی یکی از طرفین، به طرف مقابل، عوضی پرداخت می‌گردد. عوضی که در قبال تعهد قرار می‌گیرد، ممکن است همانند خود مورد تعهد، تعهد به انجام عمل یا انتقال مال دیگری باشد.^۵ در عقود معوض، چون قصد هر طرف از قبول تعهد، به دست آوردن عوضی است که طرف دیگر آن را به عهده می‌گیرد، بین دو تعهد رابطه ای ایجاد می‌شود که به موجب آن وجود هر یک وابسته به دیگری است. این رابطه‌ی معاوضی، آثار زیادی در وضعیت حقوقی طرفین دارد.^۶

^۱ - جعفری لنگرودی، محمدجعفر، تحولات حقوق خصوصی؛ مجموعه مقالات اهدایی به استاد مرحوم دکتر سید حسن امامی، مقاله‌ی «لزوم و جواز در عقود و ایقاعات»، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۴

^۲ - کاتوزیان، ناصر؛ قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی، چاپ هشتم، نشر میزان، ۱۳۸۱، ص ۱۹۶، ذیل ماده ی ۱۸۵- قانون مدنی.

^۳ - سید حسین صفایی؛ دوره‌ی مقدماتی حقوق مدنی؛ ج ۲؛ تهران: نشر میزان؛ چاپ اول، ۱۳۸۰؛ صص ۴۰ و ۴۱؛

^۴ - اسماعیلی هریسی، ابراهیم، مبانی حقوقی پیمان، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه ریزی، چاپ اول، تهران ۱۳۸۴ صص ۲۳ و ۲۴.

^۵ - شهیدی، مهدی، تشکیل قراردادهای و تعهدات؛ پیشین، ص ۵

^۶ - عزیزاللهی، محمدرضا، «قرارداد بیع متقابل»؛ فصل نامه حوزه و دانشگاه، سال یازدهم، شماره ۴۴، سال ۱۳۸۴ ص ۱۴

قرارداد مهندسی، تهیه تجهیزات و ساخت، قراردادی عهدی تملیکی

در مواردی که نتیجه‌ی یک قرارداد ایجاد، انتقال یا سقوط تعهد است، عقد را به این اعتبار، عهدی می‌نامند؛ برعکس، قراردادهایی که اثر مستقیم آنها، انتقال مالکیت یا سایر حقوق عینی است، عقد تملیکی نامیده می‌شوند.^۱ در قرارداد طراحی، تهیه تجهیزات، ساخت و اجرا، از یک سو متعهد تعهد به طراحی و ساخت و ساز را بر عهده می‌گیرد که جنبه‌ی عهدی بودن قرارداد را می‌رساند و از سوی دیگر، نسبت به اعیان غیر منقولی که ایجاد می‌گردد، تملیک و تملک صورت می‌پذیرد که معرف جنبه‌ی تملیکی قرارداد طراحی، تهیه تجهیزات، ساخت و اجرا می‌باشد. نکته آن که هر چند تملیک هم زمان با شکل‌گیری قرارداد نیست، اما یکی از آثار مستقیم قرارداد طراحی، تهیه تجهیزات، ساخت و اجرا به شمار می‌رود.^۲

قرارداد مهندسی، تهیه تجهیزات و ساخت، قراردادی مستمر

عقدی که اثر آن در لحظه‌ای که طرفین انتخاب کرده اند، ایجاد می‌شود، عقد فوری یا عقد آنی نامیده می‌شود (مانند عقد بیع)؛ این در حالی است که در عقود مستمر، موضوع معامله به گونه‌ای است که در طول مدت زمان مشخصی باید انجام شود (مانند عقد شرکت، بیمه و اجاره). در این عقود، اجزای مورد عقد در اجزای زمان تحقق می‌یابد.^۳ در خصوص قرارداد طراحی، تهیه تجهیزات، ساخت و اجرا نیز چون موضوع آن می‌بایست در مدت زمانی معین از سوی متعهد اجرا شود، از عقود مستمر محسوب می‌گردد.^۴

قرارداد مهندسی، تهیه تجهیزات و ساخت، عقدی رضایی

از ماده ۱۹۰ قانون مدنی و شرایط عمومی صحت معاملات، چنین بر می‌آید که بر طبق قاعده، توافق اراده ها، رکن لازم و کافی برای انعقاد هر قراردادی است. این برآیند با استقرا در شرایط درستی عقود معین قوت می‌یابد. چرا که به ندرت عقدی یافت می‌شود که تشریفات خاصی بر شرایط عمومی درستی آن افزوده شده باشد.^۵ در حقوق ایران اصل بر «رضایی بودن» عقود است. بدین معنا که در انعقاد عقود اراده، قصد و رضای طرفین کافی است. در حالی که در عقود تشریفاتی، توافق اراده‌ها در صورتی معتبر است که به شکل مخصوص و با تشریفات معین بیان گردد. پرسشی که در این جا مطرح می‌گردد، این است که آیا قرارداد طراحی، تهیه تجهیزات، ساخت و اجرا در زمره‌ی عقود رضایی است و به صرف ایجاب و قبول متعهد له و متعهد و اعلام اراده‌ی آنها این قرارداد منعقد می‌شود یا این گونه نبوده و قرارداد طراحی، تهیه تجهیزات، ساخت و اجرا عقدی تشریفاتی به شمار می‌رود؟

^۱ - عزیزاللهی، محمد رضا، پیشین

^۲ - سید حسن امامی، حقوق مدنی؛ ج ۱، صص ۱۷۳ و ۱۷۴ و ج ۴، صص ۵۸ و ۵۹

^۳ محمدجعفر جعفری لنگرودی؛ پیشین

^۴ - کاتوزیان، ناصر، قواعد عمومی قراردادهای، پیشین، ج ۱؛ صص ۷۵ و ۷۶.

^۵ - مانند بیع صرف (ماده ۳۶۴ قانون مدنی)

قرارداد مهندسی، تهیه تجهیزات و ساخت، قرارداد ی الحاقی

در پاره ای از قراردادهای، یکی از طرفین از پیش، تمام شرایط و آثار آن را تعیین می‌کند و شخص مایل به طرف شدن در قرارداد، باید آنها را بپذیرد و در واقع به طرحی ملحق شود که طرف او تنظیم کرده است. به این قبیل قراردادهای، قراردادهای الحاقی گویند.

قرارداد طراحی، تهیه تجهیزات، ساخت و اجرا، آن جا که یکی از طرفین دولت است، پیمان و طرح از پیش تعیین شده ی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی است و دستگاههای اجرایی یا سازمان های دولتی موظف به ارائه به پیمانکار(متعهد) هستند. پیمانکار(متعهد) قبول کننده نیز ناگزیر به پذیرش بی کم و کاست آن می‌باشد.^۱ در این طرح(پیمان) که یک طرف آن دولت است، منافع عمومی مد نظر می‌باشد.

نقش سازمان حفاظت محیط زیست در ایجاد واحدهای صنعتی

صنایع از مهمترین عوامل پیشرفت اقتصادی می باشد. واحدهای صنعتی علاوه برافزایش سطح تولید با جذب سرمایه‌های سرگردان موجب ایجاد اشتغال، کاهش بیکاری و تورم و رونق اقتصادی می گردد. اما این واحدهای صنعتی از منابع عمده آلودگی نیز محسوب می شود. ویژگی متضاد صنایع، موجب وضع قوانینی توسط قانونگذار شده که هم باعث رکورد صنایع و از کار افتادن آنها نگردد و هم آلوده شدن بی‌رویه محیط زیست توسط آنها را تحت کنترل قرار دهد. چرا که هر جامعه‌ای علاوه بر تولید و اشتغال و پیشرفت اقتصادی به محیطی پاکیزه و قابل زیست نیازمند است. از این روی در کنار ایجاد واحدهای صنعتی وسایل زیست محیطی نیز بایستی مدنظر قرار گیرد. زیرا این دو امر در واقع لازم و ملزوم یکدیگر هستند. کاملاً روشن است انسان پیشرفت اقتصادی را برای رسیدن به رفاه و آسایش می‌خواهد حال اگر بر اثر آلودگی‌های ناشی از فعالیت واحدهای صنعتی سلامتی و در نتیجه آسایش و رفاهش به خطر افتد پیشرفت اقتصادی برای او سودمند نخواهد بود. از طرفی دیگر عواقب آلودگی بر پیشرفت اقتصادی نیز اثر زیانبار دارد، یعنی با افزایش آلودگی سلامت انسان بیشتر به خطر می‌افتد از این روی در هر شرایط بایستی به امور زیست محیطی در کنار دستاوردهای اقتصادی و تأسیس واحدهای صنعتی توجه ویژه شود. بدین جهت قانونگذار وظایف مهمی را درخصوص ایجاد تأسیس واحدهای صنعتی برعهده سازمان حفاظت محیط زیست قرار داده است تا با همکاری وزارت صنایع آنها را به سرانجام رساند.

ایران و حقوق بین‌الملل محیط زیست

الف) حقوق بین‌الملل محیط زیست مجموعه‌ای از قواعد و مقررات حقوق بین‌المللی می باشد که در زمینه حفاظت و حمایت از محیط زیست وضع گردیده است. منابع حقوق بین‌الملل محیط زیست همان منابع حقوق بین‌الملل سنتی می باشد که دربند یک ماده ۳۸ اساسنامه دیوان بین الملل دادگستری به آنها اشاره گردیده است. معاهدات، عرف بین المللی- رویه عمومی پذیرفته شده -به عنوان قاعده حقوقی؛ اصول کلی حقوقی شناخته شده به وسیله ملل متمدن به عنوان منابع اصلی و تصمیمات قضایی بین المللی و دکترین به عنوان منابع فرعی.

^۱ - اسماعیلی هریسی، ابراهیم، مبانی حقوق پیمان، پیشین، ص ۲۵

حقوق بین‌الملل محیط زیست در ایران

وابستگی و ارتباط ایران به حقوق بین‌المللی محیط زیست به نحو مختلفی خودنمایی می‌کند. همانطور که ذکر شد مانند هر نظام حقوقی، حقوق بین‌الملل محیط زیست نیز دارای منابعی می‌باشد. بعضی از این منابع همچون قواعد مذکور در برخی از معاهدات و نیز عرف‌های بین‌المللی محیط زیست به ایران تحمیل می‌شوند و از این روی ایران خود را ملزم به رعایت آنها می‌داند. از آن جمله می‌بایست اصل الزام به آگاه کردن سریع سایر کشورها واصل جبران خسارت و صدمات وارد شده به محیط زیست را بیان نمود. گاهی اوقات نیز رعایت قواعد حقوق بین‌المللی محیط زیست به این علت است که دولت ایران به طور مستقیم آن قواعد را پذیرفته و خود را ملزم به رعایت آنها می‌داند. این وضعیت در ایران از طریق پیوستن به بعضی کنوانسیون‌ها و عضویت در مجامع بین‌المللی و مؤسساتی که درخصوص محیط زیست به قواعد می‌پردازند خود را ملزم به رعایت قواعد و مقرراتی می‌دانند که توسط این نهادها وضع گردیده اند در بعضی از این کنوانسیون‌ها سازمان حفاظت محیط زیست، نماینده ایران محسوب می‌شود و در برخی دیگر سازمان بنادر و کشتیرانی؛ در ادامه مطالب به مطالبه مطالعه این دو وضعیت می‌پردازیم.

سازمان حفاظت محیط زیست

این سازمان در نهاد های زیرنماینده گی ایران را به عهده دارد.

- برنامه محیط زیست ملل متحد

- کنوانسیون تجارت بین‌المللی گونه‌های جانوران و گیاهان وحشی در معرض نابودی (مصوب سوم مارس ۱۹۷۳).^۱

- کنوانسیون رامسر در مورد تالاب‌های مهم بین‌المللی به ویژه تالاب‌های زیستگاه پرندگان آبی (مصوب ۱۲ ژوئیه ۱۹۷۲).^۲

- کنوانسیون منطقه کویت درباره حمایت و توسعه محیط زیست دریایی و نواحی ساحلی (مصوب ۲۴ آوریل ۱۹۷۸).^۳

- اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی (مصوب اکتبر ۱۹۸۴)^۴

برنامه محیط زیست ملل متحد ۵ (مصوب ۱۹۷۲).^۶ این برنامه از مؤسسات کارگزاری ملل متحد و وابسته به مجمع عمومی سازمان می‌باشد که بر اساس توجیه کنفرانس جهانی استکهلم در سال ۱۹۷۲ تشکیل شد، این برنامه دارای ارکان زیرمی‌باشد: مرکب از صندوق محیط زیست ملل متحد، رؤسای کارگزاری‌ها و آژانس‌های ملل متحد- مدیر اجرایی. هدف برنامه محیط زیست ملل متحد- براساس اعلامیه محیط زیست بشر که به تصویب کنفرانس استکهلم رسیده است- حفظ و تأمین محیط زیست انسان و تضمین حق بشر برای داشتن محیط زیست سالم و همچنین تشویق و ترغیب حکومت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی به همکاری در زمینه کنترل آلودگی ناشی از ۳ فعالیت‌های بشری و توسعه قوانین بین‌المللی برای جبران خسارت ناشی از آلودگی و تخریب محیط زیست در مرزها و مناطق مشترک میان دولت‌ها می‌باشد. به موجب ماده واحده قانون ادامه عضویت سازمان حفاظت محیط زیست مصوب ۱۵/۱۰/۱۳۶۲ به وزارت امور خارجه و سازمان حفاظت محیط زیست اجازه داده شد که عضویت صندوق محیط زیست ملل متحد را پذیرفته و حق عضویت آن را طبق مقررات عمومی پرداخت نماید. به موجب این ماده واحده سازمان حفاظت محیط زیست نماینده جمهوری اسلامی ایران به حساب می‌آید و فعالیت‌های اجرایی امور مربوط به

۱ - قوانین و مقررات حفاظت محیط زیست، ص ۹۵

۲ - همان ص ۹۶

۳ - سازمان حفاظت محیط زیست، قوانین و مقررات حفاظت محیط زیست ص ۹۴

برنامه محیط زیست ملل متحد را در کشور به عهده دارد. کنوانسیون تجارت بین‌المللی گونه‌های جانوران و گیاهان وحشی در معرض نابودی. هدف این کنوانسیون الزام دولت‌های متحد به همکاری بین‌المللی برای حفظ گونه‌های جانوران و گیاهان وحشی در معرض انقراض می‌باشد که از راه کنترل و برقراری محدودیت‌هایی در تجارت و عموماً صادرات و واردات گونه‌های مذکور که جز غیرقابل جانشینی از سیستم‌های مختلف کره زمین را تشکیل می‌دهند و بایستی برای نسل فعلی و نسل‌های آینده نگهداری شوند، به اجرا در می‌آید.^۱

طبق ماده ۲ این کنوانسیون: ((گونه‌های جانوران و گیاهان وحشی مورد نظر دول متعاقد متحد بر حسب اهمیت و ضرورت کنترل در ضمایم سه گانه کنوانسیون درج و تجارت آنها تحت شرایط خاص قرار می‌گیرد)).

دولت ایران به موجب ماده واحده قانون الحاق ایران به کنوانسیون تجارت بین‌المللی گونه‌های حیوانات وحشی حیوانات و گیاهان وحشی در معرض نابودی مصوب ۱۳۵۵/۴/۱۶ به این کنوانسیون که مشتمل بر یک مقدمه و ۲۵ ماده و سه ضمیمه است ملحق گردید و اجازه تسلیم اسناد الحاق آن را داده است. مطابق این ماده واحد سازمان حفاظت محیط زیست نیز به عنوان مرجع ملی ایران در کنوانسیون معرفی گردید. کنوانسیون رامسر در مورد تالاب‌های مهم بین‌المللی به ویژه تالاب‌های زیستگاه پرندگان آبرزی هدف این کنوانسیون الزام دول متعهد به همکاری بین‌المللی به منظور حفاظت حفظ و حراست تالاب‌ها و گیاهان و جانوران مربوط و جلوگیری از انهدام و نابودی آنها در زمان حاضر و آینده می‌باشد. این کنوانسیون شامل یک مقدمه، ۱۲ ماده می‌باشد. مطابق ماده دوم آن هر یک از دول متعاقد مکلف می‌باشد فهرست و مشخصات کامل تالاب‌های مهم بین‌المللی خود را به مرجع تعیین شده از طرف کنوانسیون اعلام نماید. دولت ایران به موجب ماده واحده قانون تصویب عضویت در کنوانسیون مذکور مصوب ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ به این کنوانسیون ملحق گردید در تاریخ ۴ شهریور ۱۳۵۱ (۲۶ اوت ۱۹۷۲) این کنوانسیون از سوی نماینده ایران در پاریس به امضا رسید.^۲ به موجب ماده واحده مذکور، فعالیت‌ها و اقدامات اجرایی مربوط به این کنوانسیون در کشور، برعهده سازمان حفاظت محیط زیست می‌باشد و این سازمان نیز تاکنون ۱۸ تالاب مهم کشور را به عنوان تالاب‌های مهم بین‌المللی به این کنوانسیون معرفی نموده است. کنوانسیون منطقه کویت برای همکاری درباره حمایت و توسعه محیط زیست دریایی و نواحی ساحلی کنوانسیون مذکور شامل ۳۰ ماده و یک پروتکل مربوط به ماده مبارزه با آلودگی ناشی از نفت و سایر مواد مضر در موارد اضطراری می‌باشد. هدف این کنوانسیون الزام دول متعاقد به همکاری منطقه‌ای برای حفاظت از محیط زیست دریای منطقه و کنترل هرگونه اقدامی می‌باشد که به نحوی آثار نامطلوبی در کیفیت محیط زیست دریا و منابع زنده آن و در نهایت سلامت انسان می‌گذارد. دولت ایران به موجب ماده واحده لایحه قانونی راجع به عضویت ایران در کنوانسیون مذکور و پروتکل ضمیمه آن (مصوب ۱۳۵۸/۹/۲۱) به این کنوانسیون پیوست. مطابق ماده سوم این کنوانسیون (دول متعاقد علاوه بر پروتکل همکاری منطقه‌ای برای مبارزه با آلودگی ناشی از نفت و سایر مواد مضره در موارد اضطراری منفرداً یا مشترکاً و با تنظیم و تصویب پروتکل‌های دیگر برای جلوگیری یا کاستن از آلودگی محیط زیست در منطقه دریایی، و مبارزه با آلودگی، کوشش و همکاری خواهد کرد).^۳

آلودگی محیط زیست در منطقه دریایی و مبارزه با آلودگی کوشش و همکاری خواهد نمود، منفرداً یا مشترکاً و با تنظیم و تصویب پروتکل‌های دیگر برای جلوگیری یا کاستن از آلودگی محیط زیست در منطقه دریایی و مبارزه با آلودگی خواهند کرد. به

۱ - همان ص ۹۷

۲ - همان ص ۹۸

۳ - قوانین و مقررات حفاظت محیط زیست ص ۹۶.

موجب این قانون سازمان حفاظت محیط زیست مرجع ملی ایران در کنوانسیون است و با همکاری سایر سازمان‌های دولتی و وزارتخانه ذی ربط فعالانه در کنوانسیون مذکور شرکت می‌نماید اتحادیه بین الملل حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی. هدف این اتحادیه گسترش همکاری بین‌المللی به منظور حفظ طبیعت و منابع مربوط به آن و جلوگیری از تخریب و نابودی انواع جانوران و گیاهان و زیستگاه‌های آنها و اشاعه کاربرد مفاهیم اکولوژیک و نیز توجه به ارزش‌های بومی، علمی، تربیتی و اقتصادی و استفاده از سرزمین و منابع طبیعی می باشد. دولت ایران بنا به تصویب‌نامه هیئت وزیران در تاریخ ۱۳۵۲/۱۲/۴ و بنا به پیشنهاد شماره ۷۵۸۸-۱۸ مورخه ۱۳۵۲/۹/۳ وزارت امور خارجه به عضویت این اتحادیه درآمده است و طی آن به وزارت امور خارجه اجازه داده شده است تا اقدامات لازم را برای انجام تشریفات این عضویت به عمل آورد. نماینده دولت ایران در این اتحادیه نیز سازمان حفاظت محیط زیست می باشد. شایان ذکر است که ایران از کشورهای فعال در این اتحادیه به شمار می آید و در سطح نایب رئیس هیئت اجرایی این اتحادیه نیز فعالیت نموده است، ولی بعد از انقلاب ادامه عضویت در این اتحادیه هنوز به تأیید مجلس شورای اسلامی نرسیده است.^۱

نتیجه گیری

بازگشت مصالح ساختمانی به چرخه ساخت و کاهش پسماند نیازمند همکاری و تعهد همگانی از سوی پیمانکاران، طراحان، و نهادهای دولتی است. با اجرای راهکارهای بالا و ارتقاء آگاهی درباره اهمیت این موضوع، می‌توان به حفاظت از محیط‌زیست و کاهش آلودگی کمک کرد. به‌کارگیری این استراتژی‌ها در قراردادهای مهندسی تأمین ضرورت پرداختن به محیط زیست در صنایع مختلف کشور و صنایع وابسته هنگامی روشن‌تر می‌شود که دریا بیم حرکت در مسیر بهبود مستمر صنعتی بدون توجه به محیط زیست غیرممکن است. بی‌تردید اهمیت و جایگاه حقوق محیط زیست به بهترین شکل آن در اصل پنجاهم قانون اساسی متبلور شده و پیام‌آور این مهم می باشد که مسایل زیست محیطی یک امر کاملاً فرابخشی بوده و می‌بایست کلیه آحاد جامعه علی‌الخصوص سازمان‌ها و دستگاه‌ها هر یک به فراخور توان و کارایی تشکیلات خود در حفظ و نگهداری از محیط زیست به عنوان یک وظیفه عمومی از هر فعالیتی که با آلودگی و یا تخریب غیرقابل جبران محیط زیست همراه باشد جلوگیری کنند. حق برخورداری از محیط زیست سالم و حق بهره‌مندی از توسعه که تحقق همزمان آن‌ها مستلزم توسعه‌ی پایدار است، یکی از جلوه‌های حیثیت و کرامت انسانی تلقی می‌گردد که مکمل حقوق بشر برای نسل حاضر و شرط تحقق آن برای نسل‌های آینده می‌باشد. یکی از مشکلات عمده در این زمینه ضعف قوانین دستورالعمل‌ها و استانداردهای زیست محیطی است. همچنین باتوجه به روند رو به رشد آلودگی‌های ناشی از عملیات نفتی دولت به عنوان متولی امر در قراردادهای نفت و گاز باید با پیش‌بینی یک سری مقررات، حقوق زیست محیطی بشر را حفظ کند. باتوجه به اینکه نفت منابع ارزی کشور را تأمین می‌کند نمی‌تواند ملاحظات زیست محیطی را نادیده گیرد اما با این حال وضع قوانین و مقررات لازم در این زمینه از یک طرف و انتخاب یک الگوی قراردادی مناسب و مخصوص صنایع مختلف کشور و گاز از طرف دیگر ضروری به نظر می‌رسد تا هم صنایع مختلف کشور ایران بتواند از حداکثر پتانسیل خود در اکتشاف و توسعه و تولید استفاده کند و هم شاهد کاهش آثار زیست محیطی ناشی از آلودگی‌های نفتی باشیم و صنایع مختلف کشور بتواند از این طریق جایگاه خود را در میادین بین‌المللی ارتقا بخشد. هم‌چنین دولت‌ها می‌توانند در مدیریت زیست محیطی از برنامه‌ها و کمک‌های مالی و ضمانت اجرایی سازمان‌های

بین‌المللی بهره ببرند و با همکاری با این سازمان‌ها، گام‌هایی اساسی در بهبود و کنترل شرایط محیط زیست در کشورشان بردارند. تمایل نامحدود جوامع بشری به رشد و توسعه همواره سبب فقیرتر شدن محیط زیست و درنهایت آسیب به آن است، به‌طوری که این آسیب‌ها گاه جبران ناپذیر است یا جبران آن مستلزم هزینه و صرف زمان زیادی است. بنابراین باید سازوکارهایی یافت تا از بروز این صدمات پیشگیری به عمل آید. اصول حقوقی همواره مبنای قواعد الزام‌آوری هستند که می‌توانند سازوکارهای مناسب حقوقی را ایجاد و با بهره‌گیری از این سازوکارها مانع از بروز آسیب و تنزل کیفیت محیط زیست شوند. اصولی همچون اصل احتیاطی، اصل ارزیابی آثار زیست محیطی و اصل پرداخت آلوده ساز که در سطح بین‌المللی و در قالب اسناد الزام آور مورد اقبال عموم کشورها بوده است از جمله این اصول هستند. در این اسناد توجه به اصل پیشگیری را می‌توان در قالب مقابله با آلودگی دریاها، حفاظت از آبهای داخلی، هوا و دیگر منابع طبیعی مشاهده کرد. بنابراین در بعد بین‌المللی، این اصل همواره مورد توجه اکثریت دولت‌ها بوده است. اجرایی شدن این اصول همراه با درک ضرورت‌های زیست محیطی، دیدگاه‌های مناسب قانونگذاری در سطوح داخلی را می‌طلبد. این تلاشها در قالب سیاست‌گذاریهای کلی و قانونگذاری تجلی می‌یابد، به نحوی که گاه این اصول در مقررات کشورها به صراحت انعکاس یافته است و در مواردی نیز می‌توان مقرراتی یافت که مفاهیم متناظر با این اصول را تفسیر کرد.

در این اصول ویژگی‌هایی مانند توجه به وجود خطرات احتمالی و بالقوه، اتخاذ تدابیر لازم در کوتاهترین زمان علی‌رغم عدم قطعیت و یقین، لزوم ارزیابی خطرات قبل و حین انجام فعالیت‌ها، برآورد و تأمین هزینه‌های کاهش‌دهنده و کنترل‌کننده آلودگی توسط آلوده‌کننده و درنهایت استفاده از فناوری در جهت اعمال این اصول و حفاظت از محیط زیست مورد تأیید است. سازوکارهای حقوقی نیز باید با توجه به این ویژگی‌ها در نظر گرفته شود.

با تأمل در قوانین بالادستی نظام حقوقی ایران مانند قانون اساسی (به‌ویژه اصل ۵۰ قانون اساسی) سیاست‌های کلی و قوانین برنامه‌ای که شامل برنامه‌های پنج ساله است، همچنین قوانین چارچوب، قوانین بخشی و رویه دولت؛ مقرر کردن ممنوعیت‌ها و وضع پاره ای از محدودیت‌ها و تعرفه و الزاماتی همچون رعایت استانداردها، توجه به ارزیابی آثار زیست‌محیطی و دریافت مجوزها را می‌توان از جمله سازوکارهایی یافت که در قوانین زیست محیطی ایران در نظر گرفته شده اند و بدین نحو به طور مستقیم و غیرمستقیم مبین جایگاه مهم، در حال ظهور و شکل‌گیری اصل پیشگیری در مقررات زیست محیطی ایران است.

در راستای پرسش‌ها و فرضیه‌ی پژوهش باید گفت با توجه به اینکه اهداف اقتصادی و انتفاع مالی و رسیدن به سود و منفعت بیشتر بوسیله شرکت‌های پیمانکاری، یک اولویت اساسی است، اصول حقوقی محیط زیست بین الملل آنگونه که بایسته است مورد توجه و رعایت قرار نمی‌گیرد و این مسأله به عنوان یک بحران خصوصاً در کشور های جهان سوم به وفور مشاهده می‌گردد در صورتی که در کشور های توسعه یافته کمتر به چشم می‌خورد حتی در برخی موارد برای پیشگیری از تخریب محیط زیست هزینه های گزافی برای دولت در برنامه ریزی بودجه ای در نظر گرفته می‌شود، لذا دلیل آن هم می‌تواند خاصیت غیرالزام آور بودن برخی از این اصول باشد بنابراین رعایت اصول حقوقی بوسیله شرکت‌های پیمانکاری در قالب قراردادهای EPC پروژه‌های ساخت غیرالزام آور است و نیاز به تمهیدات قانونی دولت‌ها در حفظ محیط زیست از آلوده شدن و تخریب آن کاملاً احساس می‌شود در نتیجه باید اذعان کرد بخشی از راهبرد های اقتصادی کشور در ارتباط مستقیم با زیست محیط و اصول حاکم بر آن است و لازمه توسعه اقتصادی و اجتماعی توجه تمامی زیر ساخت های خرد و کلان به محیط زیست سالم است.

امروزه بستر های مختلفی وجود دارد که بر اساس آنها تمامی دولت ها توجه به اصول زیست محیطی را در اولویت کاری خود قرار می دهند لذا با توجه به تجارت بین الملل و گستردگی آن و از طرفی روابط تجاری و اقتصادی کشورها؛ در ابتدای امر و حین قراردادهای تجاری؛ می توان الزامات زیست محیطی را در قراردادهای مذکور وارد نمود علاوه بر آن با در نظر گرفتن جرایم مالی و غرامت، تحریم های سیاسی و اقتصادی و متوقف نمودن فعالیت های خطر آفرین مانع آسیب به محیط زیست شد به طور کلی توجه به ساختار های یک جامعه به صورت همه جانبه بر اساس نیاز سنجی ها مستلزم توجه به اصول زیست محیط است باید دولت پیش بینی کند در یک کار پیمانکاری میزان خسارت زیست محیطی به چه میزان است نظارت دقیق و همه جانبه بر عملیات اجرایی پیمانکار توسط دولت می تواند راهبرد مناسبی برای کاهش خسارت ها باشد و از طرفی بکار گیری سیستم نظارتی قوی می تواند تا حد زیادی بر کنترل خسارت های زیست محیطی موثر واقع گردد و تغییرات سبک زندگی از کودکی توسط سیستم آموزشی کشورها می تواند مورد توجه قرار گرفته و روش زندگی متداول را به شیوه جدید جهت حفاظت از محیط زیست تغییر داد.

از آنجایی که عصر حاضر جهان به سرعت در حال تغییر می باشد، همه کشورها در صدد انطباق با تغییرات هستند. از این روی در روابط جهانی، اقتصاد و صادرات مدت مدیدی است که مورد توجه مسئولان و برنامه ریزان قرار گرفته است. بعلاوه، صادرات سنتی دیگر نمی تواند در این دنیای رقابتی مؤثر باشد و دیر یا زود اگر کشورها صادرات خود را متنوع نکنند، از توسعه جهانی عقب خواهند ماند.

قرارداد EPC قراردادی است که در سندهای بین المللی فیدیک در کتاب نقره ای، مسئول همه تعهدات شخص پیمانکار است. که آن را از دیگر قراردادهای مشابه تفکیک نموده است. این ماهیت حقوقی در حال استفاده روز افزون در صنعت ساخت و ساز و بخش های زیرساخت می باشد. باید بیان داشت که امروزه بیشتر از گذشته نیاز به معین سازی آن در نظام حقوقی ایران با تکیه بر اصول آن در کتاب نقره ای فیدیک ضرورت پیدا می نماید.

به جهت جلوگیری از اختلافات حقوقی و برای تسهیل و تسریع روند ساخت و ساز بایستی از غیر معین بودن به سمت معین نمودن این نهاد حقوقی نوظهور گام برداشت. بر این اساس نقش قانونگذاران بسیار الزامی است و باید با استفاده از نظرات حقوقدانان و علمای حقوق در تفکیک قرارداد EPC از سایر نهادهای حقوقی و فقهی مشابه در راستای تصویب قوانین کاربردی و منطبق با علم و شرایط روز اقدام نمود. کاملاً روشن است که اشخاص حقوق خصوصی و شرکت های پیمانکاری در قالب قرارداد EPC برای اجرای پروژه های خود در عرصه بین الملل به صورت مداوم از محیط زیست بهره مند می گردند.

یکی از اهداف شرکت های مذکور کسب سود و منافع مالی است به بیانی دیگر، فرایندی که بعضی از اشخاص خصوصی و شرکت های مهندسی، تأمین تجهیزات و ساخت جدای از رعایت تعهدات زیست محیطی طی می نمایند، آسیب ها و خسارات مختلف زیست محیطی به وجود آورده است.

پیمانکاران باید تمام شرایط لازم را جهت جلوگیری از بروز حوادث در هر زمانی فراهم نمایند. هزینه مربوط به ایمنی، بهداشت و محیط زیست به عهده پیمانکاران می باشد. این هزینه شامل رفاه و اقامت پرسنل بازرسی کننده اعم از شرکتی و یا شخص ثالث بوده که برای بهبود شرایط HSE فعالیت می نمایند. پیمانکار باید لوازم کافی جهت حفظ اموال شرکت و محیط زیست را داشته باشد و همچنین از ایجاد و صدمه به وسایل عمومی و سایر پیمانکارانی که در شرکت کار می کنند اجتناب ورزد.

این ماهیت حقوقی در صنعت ساخت و ساز و بخش های زیرساخت در حال رشد روز افزون می باشد که بیش از گذشته نیاز به معین سازی آن در نظام حقوقی ایران با تکیه بر اصول آن در کتاب نقره ای فیدیک ضرورت پیدا می نماید. جهت جلوگیری

از اختلاف حقوقی در بخش ساخت و ساز بایستی به سمت معین نمودن این نهاد حقوقی تلاش نمود، از این روی نقش قانونگذاران در این جایگاه حائز اهمیت می باشد.

آنچه که در نتیجه این تحقیق در خصوص قرارداد های EPC رجحان دارد این است که:

قرارداد EPC به عنوان قراردادی خاص و مستقل در قالب ماده ۱۰ قانون مدنی مطرح می شود و احکام و قواعد عمومی قراردادهای برای دسته حاکم است و در قراردادهایی که یک طرف آن دولت می باشد؛ اضافه بر شرایط عمومی قراردادهای، قواعد و مقررات خاصی نیز بایستی رعایت شود.

در راستای جلوگیری از ادعا و اختلافات، برای کمک به دستیابی اهداف از پیش تعیین شده در چنین پروژه هایی وازسوی دیگر، مشکلات روشهای مورد استفاده، مانند مدت زمان نسبتاً طولانی، روند حل اختلاف یا عدم امکان تصمیم گیری لازم در صورت عدم توافق طرفین، اتمام به موقع پروژه حائز اهمیت است را با مشکل روبرو می کند.

در صورت عدم اجرای توافق نامه توسط یکی از طرفین، در روش هایی غیر از مراجعه به دادگاه مستلزم مراجعه اجباری از طریق دادگاه و به دنبال آن پرداخت هزینه دادگاه و طی روند حل اختلاف طولانی ترمی باشد .

هرچند که روش های تلفیقی حل اختلافات نظیر میانجیگری، داوری در رفع اختلافات قراردادهای EPC می توان استفاده نمود و قوانین مربوط به چنین روش هایی را در حوزه داخلی کشور وضع و حتی در سازمان های فراملی و فرامنطقه ای، پیشنهادات خود را به مقامات بین المللی مربوطه جهت تدوین کنوانسیون های مربوطه ارائه نمود تا از رقبای خود از مزایای گفته شده در این صنعت زودتر بهره مند شوند اما رسیدگی به مسائل زیست محیطی نیازمند اتخاذ تصمیم از طریق دادگاه می باشد.

از آن روی که درمفاد مندرج در شرایط عمومی وخصوصی پیمان ایران تفاوت ها و شباهت هایی وجود دارد که مورد بحث می باشد. این مقررات نیازمند بررسی و رفع نواقص و کاستی ها می باشد. تلاش های نظری و عملی برای ایجاد وحدت قانونی میان کشورها در زمینه تجارت بین الملل قدمی مؤثر در جهت رفع مرزهای مصنوعی ناشی از بیگانگی انسان و یکنواختی قانون می باشد.

نحوه خاتمه و پرداخت خسارت درمورد ضمانت نقض تعهدات درمیان توافق نامه های قراردادی منوط به شرایط عمومی قرارداد می باشد و در اصول توافق نامه های تجارت بین المللی مشترک است، به طوری که در صورت نقض اساسی توسط هر یک از طرفین، طرف دیگر می تواند قرارداد را فسخ نماید و در صورت تخلف جزئی، خسارت را برای اصلاح قرارداد دریافت کند و تنها اختلاف میان این دو موضوع حق فروش مجدد کالا و تحویل کالاهای جایگزین می باشد. حال آنکه ضمانت اجرای نقض اصول حقوقی زیست محیطی یارای مقابله با فعالیت های مخرب زیست محیطی را دارد.

پرسش اصلی این پژوهش به چگونگی تأثیر اصول حقوقی محیط زیست در قراردادهای EPC شرکت های پیمانکاری ایرانی و چالش ها در اجرای آنها می پردازد. در پاسخ به پرسش اصلی پژوهش که به چگونگی اصول حقوقی محیط زیست در قراردادهای EPC پرداخته است، باید بیان نمود که در خصوص شرکت های پیمانکاری در قالب قراردادهای EPC الزامات و مقررات موردی وجود ندارد. با وحدت ملاک قرار دادن ماده ۵۸۸ قانون تجارت که بیان داشته ((شخص حقوقی می تواند دارای کلیه حقوق و تکالیفی شود که قانون برای افراد قائل است مگر حقوق و وظائفی که بالطبع فقط انسان ممکن است دارای آن باشد مانند حقوق و وظائف ابوت - نبوت و امثال ذالک)) و قیاس منصوص العله؛ مسئولیت دولتها و تابعان دولتها اعم از اشخاص حقوقی و حقیقی به دنبال خواهد داشت. بنابراین اصول حقوقی نظیر؛ یکپارچه سازی، تعهد ارزیابی، اصل احتیاط، همکاری و

مشارکت عمومی، اطلاع رسانی و آگاه سازی، پیشگیری و مراقبت، بهره برداری از محیط زیست، استفاده غیرزیان بار از قلمرو سرزمینی و مدیریت محیط زیست می بایست مورد ژرف نگری قرار گیرد.

در جواب به پرسش فرعی اول پژوهش که به نقش و چگونگی عملکرد تعهدات محیط زیستی در قراردادهای EPC اشاره دارد؛ باید بیان نمود که اهداف اقتصادی و انتفاع مالی بوسیله شرکت های پیمانکاری، اولویت اصلی می باشد، شوربختانه اصول حقوقی محیط زیست بین الملل آن گونه که انتظار می رود مورد توجه و رعایت قرار نمی گیرد، که دلیل آن هم می تواند خاصیت غیرالزام آور بودن برخی از این اصول باشد. از این روی رعایت اصول حقوقی بوسیله شرکت های پیمانکاری در قالب قراردادهای EPC پروژه های ساخت غیرالزام آور است و نیاز به تمهیدات قانونی دولت ها در حفظ محیط زیست از آلوده شدن و تخریب آن کاملاً محسوس و واضح می باشد. پرواضح است که محیط زیست مرز نمی شناسد.

پیشنهادهای

نگارنده برای استفاده مطلوب از مزایای قراردادهای EPC و در راستای توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست پیشنهاد می - کند:

۱- در قراردادهای EPC علاوه بر ملحوظ نظر داشتن قیمت مقطوع، اصول حقوقی محیط زیست به همراه ضمانت اجرای قوی نیز می بایست مندرج گردد.

۲- مسئله فورس ماژور و تمدید زمان در قراردادهای EPC مورد بازنگری قرار گرفته و با قوانین تجارت بین الملل همسوسود. بعلاوه در بطن هر قرارداد اصول حقوقی گنجانده شود که در صورت عدول کشور و تابعان آن اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی با تحریم اقتصادی به همراه توقف فعالیت مخرب مواجه گردد.

۳- دامنه قراردادهای EPC به سمت قراردادهای ساخت و ساز هدایت گردیده و راهکارهای مؤثر جهت حفاظت از محیط زیست تبیین گردد، بعلاوه ضمن فرهنگ سازی اصل احتیاط و پیشگیری در صدد حفاظت از محیط زیست از طریق سیستم آموزشی و مهندسی مشغول به فعالیت در این زمینه برآیند.

۴- قوانین و آیین نامه ها و موافقت نامه های مرتبط با قراردادهای EPC به مجموعه ای واحد و به صورت الزام آور گردآوری شود، تا علاوه بر جلوگیری از اختلافات مربوط به قرارداد EPC در جهت پیشگیری و حفاظت از محیط زیست در پی اقدامات مخرب برخی از شرکت های پیمانکاری در قالب قرارداد EPC برآمد.

منابع

- ابراهیمی، جهانبخش، تخلفات ساختمانی و نحوه رسیدگی آن در حقوق ایران، تهران، نشر خط سوم، چ دوم، ۱۳۹۵
- ابراهیمی، سید نصرالله، و مونا آقا سید جعفر کاشفی (۱۳۹۵)، «شناسایی و ارزیابی پیامدهای زیست محیطی، اجتماعی، ایمنی، امنیتی و بهداشتی (ESHIA)»، مطالعات حقوق تطبیقی، شماره ۱.
- ابراهیمی، منتظر؛ مسعودی، سیدنصرالله؛ مهدی، فرزاد، «اصول قانونی حاکم بر قراردادهای خدماتی بالادستی صنایع مختلف کشور و گاز ایران»، پژوهشنامه‌ی اقتصاد انرژی ایران، سال چهارم، شماره ۵۲، صفحه ۱-۲۲.
- آرشپور، علیرضا (۱۳۹۸)، مسئولیت بین‌المللی نقض تعهدات زیست‌محیطی، تهران: جاودانه.
- آرشپور، علیرضا و فرشته بنافی (۱۳۹۶)، «جایگاه اصل احتیاط در حمایت از محیط زیست دریایی»، مطالعات حقوقی دانشگاه شیراز، شماره ۴.
- اسماعیلی، محسن، مطالعه تطبیقی در حقوق اسلام، انتشارات صدا و سیما
- اسماعیلی هریسی، ابراهیم، شرح حقوقی پیمان، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، مرکز مدارک علمی و انتشارات، چاپ اول، سال ۱۳۸۰
- افتخاری، جواد، حقوق مدنی ۳، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۲
- امامی، سیدحسن، حقوق مدنی، جلد ۱ و ۲، انتشارات کتابفروشی اسلامی، چاپ نوزدهم، سال ۱۳۷۷
- امیرخانی، آزاده و همکاران (۱۳۹۵)، «حفظ حقوق زیست‌محیطی بشر در قراردادهای نفتی»، حقوق بشر اسلامی، شماره ۱۱.
- تحولات حقوق خصوصی، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۴
- ترمینولوژی حقوق، چاپ پانزدهم، انتشارات گنج دانش، تهران، ۱۳۸۴
- تقی زاده انصاری، مصطفی، حقوق محیط زیست در ایران، انتشارات سمت، سال ۱۴۰۱
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر، تأثیراراده درحقوق مدنی، رساله دکتری، کتابخانه دانشکده حقوق وعلوم سیاسی دانشگاه تهران، شمار ۱۸ و ۷۵ و ۶۶۳
- حسیبی، به‌آذین (۱۳۹۰) دولت و سرمایه‌گذاران خارجی، تهران: انتشارات شهردانش، چاپ اول
- حیاتی، علی‌عباس (۱۳۹۳)، «مفهوم اصل احتیاط و جایگاه آن در مسئولیت مدنی»، حقوق اساسی، شماره ۲.
- دایره المعارف حقوق مدنی و تجارت، انتشارات بنیاد راستاد، چاپ اول، سال ۱۳۵۷
- دوره مقدماتی حقوق مدنی، اموال و مالکیت، نشر دادگستر، چاپ سوم، پاییز ۱۳۷۸
- ذاکر صالحی، غلامرضا، مبانی قراردادهای نامعین، نشر میزان، چ ۱، تهران، ۱۳۸۸
- رضانی قوام‌آبادی، محمدحسین (۱۴۰۲)، «بررسی تطبیقی اجرای اصل احتیاط زیست‌محیطی در پرتو آرا و تصمیمات مراجع بین‌المللی»، پژوهش‌های حقوق عمومی، شماره ۴۰.
- روش، کاترین (۱۳۹۱)، بایسته‌های حقوق محیط زیست، ترجمه علی مشهدی و همکاران، تهران: خرسندی.
- زاهدی، مهدی و همکاران (۱۳۹۴)، «نقش نظام ثبت اختراع در حمایت از محیط زیست با تأکید بر کنوانسیون تنوع زیستی»، پژوهش حقوق عمومی، شماره ۴۸.
- زراعت، عباس، ترجمه و شرح العناوین، انتشارات جنگل جاودانه، چاپ دوم ۱۳۸۸

سبزواری، سیدمحمد باقر، ترجمه ۱ لنهایه فی مجردالفقه والفتاوی، انتشارات دانشگاه تهران، سال ۱۳۶۲

شاه حسینی، عطیه و علی مشهدی (۱۳۹۵)، «جبران خسارت زیست محیطی براساس طرح ۲۰۰۶ کمیسیون حقوق بین المللی مبنی بر اصول تخصص زیان در موارد آسیب فرامرزی ناشی از فعالیت های خطرناک»، پژوهش حقوق عمومی، شماره ۵۵. شمس، احمد (۱۳۸۵)، نظام حقوقی اراضی ملی شده، تهران: دادگستر.

شهیدی، مهدی، تشکیل قراردادهای و تعهدات، انتشارات مجد، چاپ چهارم، جلد ۱، سال ۱۳۸۰

شهیدی، مهدی، حقوق مدنی ۶ (عقود معین ۱)، انتشارات مجد، چاپ هشتم، اسفند ۱۳۸۶

شهیدی، مهدی، مجموعه مقالات حقوقی، چاپ اول، انتشارات مجد، سال ۱۳۸۵

شیروی، عبدالحسین (۱۳۹۳)، حقوق نفت و گاز، انتشارات میزان، چاپ اول

صادقی بنیس، محمدرضا و منجینی، غزاله (۱۳۹۰)، قوانین و مقررات HSE، تهران: انتشارات فن آوران.

صفایی، سیدحسین، دوره مقدماتی حقوق مدنی، تعهدات و قراردادهای، ج ۲، چاپ اول، نشر میزان ۱۳۸۰

ضیایی، سیدیا سر (۱۳۹۳)، «جایگاه تعهدات زیست محیطی در حقوق بین الملل سرمایه گذاری»، پژوهش حقوق عمومی، شماره ۴۲.

طباطبایی مؤتمنی، منوچهر، حقوق اداری، انتشارات سمت، ۱۳۷۸

عقود معین، ج ۲، انتشارات گنج دانش، چاپ هفتم، سال ۱۳۸۸، ج ۴، انتشارات شرکت سهامی انتشار، چاپ اول، سال ۱۳۸۸

عقود معین، ج ۱، انتشارات شرکت انتشار، چاپ دوم، سال ۱۳۷۶

عمید، حسن، فرهنگ فارسی، انتشارات امیرکبیر، چاپ سیزدهم، سال ۱۳۵۸

قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی، چ هشتم، نشر میزان، ۱۳۸۱

قنوتی و همکاران، جلیل، حقوق قراردادهای در فقه امامیه، ج ۱، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۷۹

قواعد عمومی قراردادهای، ج ۲ و ۴، شرکت سهامی انتشار با همکاری بهمن برنا، چاپ ششم، سال ۱۳۸۳

کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی، اعمال حقوقی، شرکت سهامی انتشار با همکاری شرکت بهمن برنا، چاپ دوم، سال ۱۳۷۱

کشاورز، بهمن، آیین تنظیم قراردادهای، چ ششم، تهران، نشر کشاورز، ۱۳۸۲

کوروکولاسوریا، لال و نیکلاس رایینسون (۱۳۹۰)، مبانی حقوق بین الملل محیط زیست، ترجمه سید مهدی حسینی، تهران: میزان.

کیس، الکساندر و دینا شیلتون (۱۳۹۶)، کتاب قضائی حقوق محیط زیست، ترجمه محسن عبدالهی، تهران: خرسندی.

کیس، الکساندر و همکاران (۱۳۹۱)، حقوق محیط زیست، ترجمه محمدحسین حبیبی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

کیس، الکساندر، پیتراچ سند و وین فراید لانگ (۱۳۷۹)، حقوق محیط زیست، ترجمه حبیبی، محمد حسن، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، جلد اول، چاپ اول، بهار، صص ۱۵۸-۱۶۴.

گرچی ابوالقاسم، آیات الاحکام، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۸۶

لطفی، اسد، قواعد فقه بخش مدنی، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۸۲

مبانی حقوق پیمان، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، مرکز مدارک علمی و انتشارات، چاپ اول، سال ۱۳۸۵

مبسوط در ترمنولوژی حقوق، انتشارات گنج دانش، چاپ سوم، جلد اول، تهران، سال ۱۳۸۶

محقق داماد، مصطفی، قواعد فقه (بخش مدنی)، جلد ۱، مرکز نشر علوم اسلامی، چاپ سیزدهم، سال ۱۳۸۱

- محلاتی، صلاح الدین (۱۳۷۱)، آشتی انسان با طبیعت، نشر دانشگاهی، چاپ اول، ۴۴-۴۹.
- مخترع، آیدا، حقوق محیط زیست و سرمایه گذاری بین المللی (رعایت الزامات زیست محیطی در حقوق سرمایه گذاری بین المللی)، شیراز، نیارش، ۱۳۹۹.
- مدنی، جلال الدین، آیین دادرسی مدنی، تهران، گنج دانش، چاپ دوم، جلد دوم، ۱۳۶۸.
- مصدق، احمد (۱۳۸۲)، تخریب محیط زیست جهانی و آینده جهان، تهران: انتشارات علوم کشاورزی.
- معین، محمد، فرهنگ فارسی، انتشارات امیرکبیر، چاپ چهارم، سال ۱۳۶۰.
- موسوی، سید فضل الله و علیرضا آرشیور (۱۳۹۴)، «جایگاه اصل احتیاطی در حقوق بین الملل محیط زیست»، مطالعات حقوق عمومی، شماره ۲.
- موسوی، سید فضل الله و همکاران (۱۳۹۴)، «اصول حقوق بین الملل محیط زیست در پرتو آرای مراجع حقوقی بین المللی»، پژوهش حقوق عمومی، شماره ۴۸.
- موسوی، فضل الله و شیرمردی، محمدرضا (تابستان ۱۳۹۴)، «تحلیل رویکرد زیست محیطی در قراردادهای نفتی»، مطالعات حقوق انرژی، دوره اول، شماره ۱، ۱-۱۸-۹۱-۱۱۶.
- مولائی، آیت و حسن لطفی (۱۳۸۹)، «جایگاه اصل پرداخت آلوده‌ساز در نظام حقوق محیط زیست ایران»، دیدگاه حقوقی، شماره ۴۹ و ۵۰.
- مولائی، آیت و حسن لطفی (۱۳۹۸)، «شکندگی مرزها بین اصول احتیاط و پیشگیری»، مجله حقوقی بین المللی، شماره ۶۰.
- مولایی، یوسف (تابستان ۱۳۸۱)، «حق توسعه و جهانشمولی حقوق بشر»، مجله‌ی دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره ۱۲، ۲۶-۵۶.
- مومنی راد، احمد و نسیم برخی (۱۳۹۴)، «رعایت مقررات و ملاحظات زیست محیطی کشور در بهره برداری از منابع نفتی به منظور رعایت حق بر محیط زیست سالم»، حقوق بشر اسلامی، شماره ۹.
- میرزاده، نادر و سیما سپهریفر (۱۴۰۲)، «تعامل حق بر محیط زیست سالم و حق بر بهداشت»، مطالعات حقوق بشر اسلامی، شماره ۳۷.
- نصیری، حسین (۱۳۷۹)، توسعه‌ی پایدار: چشم انداز جهان سوم، تهران: نشر فرهنگ و اندیشه، ۱۲۰-۱۳۰.
- هخدا، علی اکبر، لغت نامه، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، چاپ دوم، سال ۱۳۷۷.
- خوردنیان، محمدعلی و طاهری، یاشار، نقش اشخاص حقوق خصوصی در الزامات و تعهدات زیست محیطی دولت‌ها در پرتو حقوق بین الملل محیط زیست، فصلنامه تعالی حقوق، ۱۴۰۰.
- زارعی، سحر، پوره‌اشمی، سید عباس، پورنوری، منصور، توسعه حقوق بین الملل محیط زیست در پرتو آراء و رویه های قضایی بین المللی، علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره نوزدهم، شماره سه، پائیز ۹۶.
- طاهری، یاشار، عسکری، حکمت اله، موالی زاده، باسم، نگاهی به ماهیت قرارداد تجاری مهندسی، تأمین و ساخت از دیدگاه فقه اسلامی، سند یکنواخت بین المللی فدیک و حقوق ایران، فصلنامه علمی تخصصی پژوهش‌های بازاریابی اسلامی، ۱۴۰۲.
- فروغی نیا، حسین، ولی پور، محمد، شیخی، مهرآسا، الزامات قانونی قید قواعد زیست محیطی در قراردادهای نفتی، فصلنامه علمی-حقوقی قانون یار، دوره دوم، تابستان ۱۳۹۶ □

قربانی، علی، شوکتی گورابی، فاطمه، بررسی تفاوت‌های شرایط عمومی پیمان کشور (نشریه ۴۳۱۱) و شرایط عمومی پیمان فیدیک، از منظر مهندسی ارزش به منظور ریشه یابی بروز ادعای پیمانکاران، نشریه عمران و پژوهش، ۱۳۹۸ □

محمدی، سام، اصغری آقمشهدی، فخرالدین، حاجی حسینی محمد جواد، بررسی قواعد اختصاصی قراردادهای با تاکید بر قراردادهای نفتی موسوم به EPC، ۱۳۹۴.

میرعباسی، باقر، رضایی، محمدرضا، شیوخی، محبوبه، فصلنامه تحقیقات نوین میان رشته ای حقوق دوره اول، شماره اول، تابستان ۱۴۰۰، ۷۲-۸۶ □

Environmental Legal Principles in Engineering Contracts, Equipment Supply and Construction of Contracting Companies in Iranian and International Law

1-Afsaneh Ghorbani Daryaei, 2- Aida Mokhtaree, 3- Mohammad Javad Sami

1- *Afsaneh Ghorbani Daryaei MA student in Department of private law Apadana Institute of Higher Education, Shiraz, Iran.*

2- *Assistant professor, Faculty member in Department of private law Apadana Institute of Higher Education, Shiraz, Iran (Corresponding Author)..*

3- *Mohammad Javad Sami Assistant Professor and Faculty, Department of Private Law, Apadana University, Shiraz Iran.*

Abstract

The deterioration and harmful consequences of indiscriminate exploitation of nature and the environment and the emergence of all kinds of pollutants have put human life and other creatures on the planet at risk, and development without all-round planning, which has caused the destruction and pollution of the environment, those interested in It has led the environment to the theoretical foundations that determine human interaction with nature, including ethics. Paying attention to and observing the principles of environmental ethics, which has regard to the ideals of divine ethics and at the same time includes economic development and prosperity, is more serious than ever, so that the explanation of the theory of appropriate environmental ethics is one of the necessities of protection and It is considered exploitation of the environment. Environment is everything around us that affects us and we can affect them. From the point of view of Islam, we can refer to principles, the most important of which are: justice in the environment, development of the environment, care of the environment and prevention of destruction and pollution of the environment, investigation of the destructive effects of development plans, optimal consumption, environmental health , creating a recycling system, etc., considering the position that the oil industry has found in today's world, it should not be left out of the scope of supervision and be oblivious to its harm to humans and the environment, but rather, we should look for solutions to reduce these harms. to be Design, equipment procurement and construction (EPC) contracts are one of the most common contracts in the field of construction. This type of contract consists of three related parts, which one party to the contract undertakes to perform in exchange for receiving the agreed amount. These three parts are: detailed design, equipment supply, and construction and completion of the subject of the contract. Since many issues are under the responsibility of the obligee during a contract, the purpose of this research is to determine the legal position of this type of contract among contracts. Because if this issue is not clear, in the event of a dispute between the parties, two types of comments can be made: First, this contract is classified as a specific contract or even a set of specific contracts and dealt with according to the provisions of the Civil Law. Second, he considered this contract as one of the types of indefinite contracts within the scope of Article 10 of the Civil Law and dealt with it according to the terms and conditions of indefinite contracts. After examining and analyzing the issues, it was found that this contract does not have some of the necessary and specific conditions of specific contracts contained in the Civil Law and is not applicable to them, and it is not the intention of the parties to include a set of specific contracts in form a contract, therefore, it is preferable to consider this contract as one of the indefinite contracts within the scope of Article 10 of the Civil Law.

Key words: EPC Contracts, Lease, Sale, Cleaning, Suspension, Termination, Environmental Principles
